

Шифр роботи «Ейджизм»

«Ейджизм у медіа щодо людей похилого віку»

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ДИСКРИМАЦІЇ ЛЮДЕЙ ЗА ВІКОМ.....	7
1.1. Суть та обсяг поняття дискримінація.....	7
1.2. Ейджизм як дискримінація людей похилого віку в масмедіа.....	11
1.3. Міжнародні та українські нормативно-правові акти щодо протидії дискримінації літніх людей.....	14
РОЗДІЛ 2. МЕДПРЕДСТАВЛЕННЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ ТА ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ЕЙДЖИЗМУ.....	18
2.1. Представлення людей похилого віку в українських ЗМІ.....	18
2.2. ЗМІ як інструмент подолання проблеми ейджизму.....	24
2.3. Шляхи подолання проявів ейджизму в масмедіа.....	27
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31
ДОДАТКИ.....	36

ВСТУП

Актуальність теми. Дискримінація є одним із найбільш серйозних і поширених порушень прав людини в сучасному світі. Багато людей зазнають жорстокого поводження та стають жертвами насильства лише через те, що відрізняються кольором шкіри, національністю, мовою, релігією, політичними поглядами, сімейним або майновим станом, віком тощо. Рівне ставлення до всіх є не тільки виявом толерантності, а й здоровим глуздом і звичайною ввічливістю.

Проте в Україні проблема дискримінації залишається на поверхні. Люди, які зазнали утисків, вкрай рідко розповідають про це, а представники влади применшують масштаби цієї проблеми, деінде заперечуючи її існування, а медіа або ж по-лицарськи викривають її, або ж ще більше роздмухують. Саме цей момент і привертає дослідницьку увагу та потребує наукової актуалізації, зокрема щодо ейджизму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості відображення заборони дискримінації в національному законодавстві України, зокрема стосовно осіб з інвалідністю висвітлювали К. Бабіч-Касьяненко, І. Гуменюк, О. Качний, Л. Савчук, Д. Шапоренко та ін.

Правові категорії дискримінації у трудових відносинах розглядали О. Антон, Н. Болотіна, В. Венедіктова, С. Вишновецька, О. Гаврилюк, І. Лагутіна, І. Сахарук, О. Тищенко, О. Пінчук, С. Прилипко, О. Процевський, В. Пузирний, О. Черноус, Д. Чижов, О. Ярошенко та ін. Серед останніх праць заслуговує на увагу публікація Д. Чижова «Принцип рівності та захист від дискримінації у трудових відносинах» [35], у якій подано пропозиції щодо удосконалення трудового законодавства з питань заборони дискримінації у галузі праці та зайнятості, а також права на недопущення дискримінації, зокрема й за ознакою віку.

До аналізу відмінностей між сучасними формами гендерної дискримінації та проявами цього явища в історико-правовій ретроспективі суспільних

відносин зверталися О. Гузь, І. Гаян, О. Голіченкова, Г. Грубі, Є. Кузьоміна, Н. Лесько, С. Сторчук, І. Янковець та ін.

Коло питань, пов'язаних із дискримінацією за національною ознакою в мережі інтернет досліджували І. Бобок, В. Галан, О. Симонова, М. Кругляк. Особливої уваги заслуговує праця М. Кругляка, яка полягає у вивченні расової дискримінації на прикладі американського кіно міжнародної премії вручення «Оскар».

Дискримінацію за ознакою зовнішності розглядали М. Афанасьєва, В. Журавська, Т. Зінченко, О. Мосейчук, М. Стоянов та Д. Погонцева тощо. Однак, не зважаючи на постійну увагу громадськості і наукової спільноти до вирішення проблем порушення прав, свобод і законних інтересів різних категорій осіб, слід зазначити, що ейджизм залишається серйозною проблемою для України та потребує розробки рекомендацій та системи заходів щодо запобігання негативного та упередженого ставлення до людей за віковою ознакою.

Об'єктом дослідження є ейджизм людей похилого віку в матеріалах ЗМІ.

Предмет дослідження – дискримінаційні медіапредставлення людей похилого віку.

Мета роботи полягає в аналізі проявів дискримінації людей похилого віку в медіа, з'ясуванні чинників ейджизму та шляхів його подолання засобами масової комунікації.

Для досягнення поставленої мети необхідно реалізувати такі *завдання*:

- з'ясувати обсяги поняття *дискримінація*;
- розкрити специфіку ейджизму в медіа;
- вивчити міжнародні та українські нормативно-правові акти щодо протидії дискримінації людей похилого віку;

- проаналізувати контент українських ЗМІ на предмет дискримінації людей похилого віку за 2020 рік;
- виявити ставлення населення до людей похилого віку;
- надати рекомендації та вказати шляхи подолання проявів ейджизму в медіа.

Методи дослідження. Для вирішення проблеми ідентифікації поняття «ейджизм у медіа» щодо літніх людей застосовано термінологічний аналіз. Визначити особливості дискримінації літніх людей допомогли методи класифікації та порівняння. З'ясувати наявність ейджизму щодо людей похилого віку в медіа дозволив метод контент-аналізу. Виявити особливості ставлення до людей похилого віку допоміг метод анкетування.

Інформаційно-методологічною базою дослідження слугували наукові розвідки вітчизняних і зарубіжних науковців; довідково-інформаційні видання; контент українських онлайн-медіа, а також Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Були опрацьовані Закони України: «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше сформульовано поняття «ейджизм у медіа» стосовно людей похилого віку; визначено та схарактеризовано фрейми ейджизму щодо людей похилого віку, які транслюють українські онлайн-ЗМІ; з'ясовано ставлення населення до людей похилого віку та окреслено шляхи подолання проявів ейджизму в медіа.

Практична направленість результатів дослідження полягає у тому, що науково-теоретичні положення, висновки та пропозиції пропонованого наукового дослідження можуть бути використані у: навчальному процесі – при проведенні занять у закладах вищої освіти з таких навчальних дисциплін, як «Вікова та педагогічна психологія», «Медіапсихологія», «Етика медіадіяльності» тощо; у практичній роботі ЗМІ з метою попередження та протидії дискримінації за ознакою віку (акт впровадження ТОВ «Телерадіокомпанія «Круг»).

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовано на 55 науковій конференції студентів і молодих дослідників ШИФР «ЕЙДЖИЗМ», секції «Гуманітарні дослідження», підсекції «Журналістика» у формі доповіді «Дискримінація окремих груп людей за віковою ознакою» (Одеса, 2020 р.).

Публікації.

1. ШИФР «ЕЙДЖИЗМ». Поширення ейджизму в медіа щодо людей похилого віку. *Science and Technology*. зб. матеріалів XIII Міжнар. наук.-практ. конф., (Манчестер, 21-22 грудня). Великобританія, 2020. С. 120-124.

2. ШИФР «ЕЙДЖИЗМ». Ейджизм як форма дискримінації. *Світовий розвиток науки та техніки*. зб. матеріалів LVIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., (Тернопіль, 30 грудня 2020 року). Тернопіль, 2020. С. 197-201.

Структура роботи зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

Загальний обсяг наукової роботи – 41 сторінка; текст – 30 сторінок; список використаних джерел – 38 найменувань.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЛЮДЕЙ ЗА ВІКОМ

1.1. Суть та обсяг поняття дискримінація

Сучасний світ поступово приходить до ідеї беззаперечної рівності, масово засуджуючи будь яку форму дискримінації. Але, тим не менш, скільки би суспільство не прагнуло створити ідеальну картину світу без утисків, ми продовжуємо спостерігати дискримінацію певних груп населення.

Дискримінаційні прояви в суспільстві щодо різних категорій громадян досліджували С. Артюх, О. Вашанова, О. Гузь, О. Дашковська, В. Єлагін, Л. Каменкова, О. Коршунова, І. Ересіна, Г. Ліхоносова, О. Макарова, Н. Мітіна, Л. Мурашко, С. Погребняк, З. Равлінко, О. Руднева, І. Сухарук, І. Твердовський, І. Федорович, Г. Христова та ін.

Термін «дискримінація» походить від латинського *discriminatio* – «обмеження» і означає негативне ставлення, упередженість, насильство, несправедливість, а також позбавлення певних прав людей через їх належність до певної соціальної групи.

Комітет ООН із прав людини – незалежний експертний орган, що спостерігає за виконанням Міжнародного Пакту про громадянські та політичні права, – роз'яснив, що в пакті термін потлумачується як: «будь-яку відмінність, виключення, обмеження або перевагу, за ознакою раси, кольору шкіри, мови,

релігії, політичних або інших поглядів, національного або соціального походження, майнового положення, народження або іншої обставини, і яка має на меті або як наслідок, знищення або применшення визнання, використання або здійснення всіма особами, на рівних можливостях, всіх прав і свобод» [10].

В Україні законом, що регулює діяльність із запобігання та протидії дискримінації, є Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», що набув чинності ще 04 жовтня 2012 р.

У зазначеному нормативному документі поняття «дискримінація» визначено як «ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі – певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними» [3].

Ширше означену дефініцію потлумачує І. Кресіна, яка визначає дискримінацію як будь-яку форму підпорядкування або негативного ставлення до окремих осіб або груп, заснованих на характеристиках, що не є сприйнятними. Дискримінація означає виняток або перевагу, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав [23, с. 24].

Цікаву думку висловила К. Бабіч-Касьяненко стосовно того, що «дискримінація може існувати не тільки тоді, коли без об'єктивного чи розумного обґрунтування застосовується різний підхід до осіб, що знаходяться в аналогічних ситуаціях, а й у тому разі, якщо присутнє однакове поводження з особами, що знаходяться в абсолютно різних ситуаціях [12, с. 42].

В аспекті нашого дослідження важливим є також поняття «утиск», який розкрито як «небажану для особи та/або групи осіб поведінку, метою або наслідком якої є приниження їх людської гідності за певними ознаками або створення стосовно такої особи чи групи осіб напруженої, ворожої, образливої або зневажливої атмосфери» [3].

У Кримінальному кодексі України одночасно з терміном «дискримінація» (ч. 1 ст. 127 КК; ст. 300 КК) використано термін «нетерпимість» (ст. 300 КК).

Пояснимо, слово «нетерпимість» походить з англійської мови «intolerance», тобто неготовність приймати поведінку та переконання, які відрізняються від власних.

Погоджуючись із А. Пфлюгером зазначимо, що «прояв нетерпимості можна розглянути як передкризову стадію розвитку конфлікту, котра саме характеризується зростанням напруженості і нетерпимості. Тому виділяти й виявляти форми прояву нетерпимості, певною мірою, є важливим для запобігання переходу конфлікту в наступну стадію – власне конфлікт» [28, с. 127].

Відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод класифікація дискримінації здійснюється на основі таких ознак: стать, раса, колір шкіри, мова, релігія, політичні чи інші переконання, національне чи соціальне походження, належність до національних меншин, майновий стан та ін. [7].

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» формами дискримінації є:

- пряма дискримінація;
- непряма дискримінація;
- підбурювання до дискримінації [3].

У зазначеному законі запозичено із правових систем Заходу поняття позитивної дискримінації або «позитивних дій», під якими варто розуміти спеціальні тимчасові заходи, що мають правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, спрямовану на усунення юридичної чи фактичної нерівності в можливостях для особи та / або групи осіб реалізовувати на рівних підставах права і свободи, надані їм Конституцією і законами України. Ми погоджуємося з думкою Д. Чижова, що ця легальна дефініція помилкова, адже «позитивні дії не можуть застосовуватися щодо виправлення ситуації юридичної нерівності, а лише ситуації нерівності фактичної» [34, с. 64].

I. Сахарук [30, с. 50] виокремила основні ознаки, які характеризують дискримінацію:

- виражається у становленні відмінностей між особами, які не мають розумного і об'єктивного виправдання;
- базується на дискримінаційних ознаках: статі, віку, расовій чи національній приналежності, мові, релігії, стану здоров'я тощо;
- погіршення правового становища особи порівняно з іншими особами, які знаходяться в аналогічній правовій ситуації;
- метою або результатом є обмеження або унеможливлення визнання чи реалізації прав і свобод.

За характером різного відношення Р. Мандель було виокремлено перелік ознак, за якими заборонена дискримінація:

- неправовий характер, що передбачає порушення вимог нормативно-правових актів;
- відмінне ставлення до певних осіб чи груп, яке виражається в наданні різного обсягу прав і свобод або різних можливостей їх реалізації, що, у свою чергу, спричиняє неоднаковий фактичний стан справ людей;

- різне ставлення, що ґрунтується на певних ознаках, серед яких біологічні (стать, вік, раса, колір шкіри тощо) і соціальні (сімейний стан, громадянство, мова, майновий і соціальний стан походження тощо);
- необґрунтований характер різного ставлення, тобто відмінність у ставленні не виправдана легітимною метою (відсутнє об'єктивне і розумне обґрунтування мети і результатів відповідного заходу);
- негативний характер різного ставлення, метою або наслідком якого є досягання на рівність, зміна правового статусу одних осіб щодо інших у бік погіршення» [24, с. 22].

Види дискримінації (за М. Дида): за галуззю права (дискримінація в конституційному, адміністративному, цивільному праві тощо); за підставою (раса, стать, сексуальна орієнтація чи будь-яка інша ознака); за способом впливу (негативна та позитивна) [17, с. 45].

Отже, дискримінація як суспільне явище виникає тоді, коли особа не може користуватися своїми законними правами нарівні з іншими через необґрунтоване розмежування в політиці, законі чи режимі. І хоча людство працює над створенням ідеального світу без утисків, деякі групи осіб досі не можуть почувати себе комфортно у світі, де принизити людину можна через те, ким вона є та у що вірить.

1.2. Ейджизм як дискримінація людей похилого віку в масмедіа

«Сучасний світ посилено пропагує ідеї рівності, засуджуючи будь-яку форму дискримінації. Але, тим не менш, практично щодня ми стикаємося з тими чи іншими проявами соціальної нерівності, усвідомлюємо, що дискримінація пронизує наше життя більш щільно, ніж здається на перший погляд» [18, с. 217].

Питання дискримінації людей похилого віку є предметом досліджень таких вітчизняних науковців: О. Березіна, А. Близнюк, В. Біскуп, О. Вашанова, М. Єкімова, О. Каретна, Т. Коваль, І. Кресіна, І. Лагутіна, Ю. Лисенко, Л. Магдисюк, А. Мікляєва, І. Сахарук, А. Трасклер, Г. Черненко, Н. Шевченко та ін.

Відповідно до Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» дискримінація громадян похилого віку в галузі праці, охорони здоров'я, соціального забезпечення, користування житлом та в інших сферах забороняється, а посадові особи, які порушують ці гарантії, притягаються до відповідальності згідно з чинним законодавством [4].

Всесвітня організація охорони здоров'я дотримується такої вікової класифікації: 25-44 років – молодий вік; 44-60 років – середній вік; 60-75 років – похилий вік; 75-90 років – старечий вік; особи які досягли 90 років – довгожителі.

В Україні громадянами похилого віку визнаються особи, які досягли пенсійного віку (60 років, а з 1 січня 2019 року – 65), встановленого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [2], а також особи, яким до досягнення зазначеного пенсійного віку залишилося не більш як півтора року.

Вікова дискримінація може проявлятися щодо будь-якої когорти, у будь-якій сфері життєдіяльності суспільства. Вона виражається в оцінці можливості виконання людиною будь-якої ролі лише на підставі її віку. Людина може не отримати шанс набутти певного статусу і виконати свою роль, оскільки її біологічний вік вважається в суспільстві «невідповідним». Саме така абсолютизація вікових стереотипів є соціальною проблемою, оскільки спричиняє утиск прав людей, посилення нерівності, дисфункцій соціальних

організацій та інститутів (через цілеспрямований перекис вікової структури) [18, с. 223].

Р. Батлер, розглядаючи дискримінацію за віковою належністю, запропонував упереджене стереотипне ставлення до людей похилого віку називати «ейджизм».

Так, Н. Сейко пояснює, що ейджизм це «дискримінація особи на підставі її належності до певної вікової групи, поширена як у формальних, так і в неформальних сферах життя суспільства. Проявляється в готовності адекватно сприймати і співпрацювати лише з людьми, які відповідають заздалегідь установленим віковим критеріям» [31].

Схоже визначення знаходимо у В. Біскупа, який розкриває поняття «ейджизм» як «форму негативного ставлення до окремих осіб або груп, яка проявляється у готовності адекватно сприймати лише тих людей, які відповідають заздалегідь визначеному критерію віку. Така готовність є наслідком функціонування суспільних стереотипів, які не відповідають дійсності, занадто узагальнені і не враховують реального стану речей» [13].

У свою чергу Г. Черненко [33] термін «ейджизм» пояснює як «дискримінаційне ставлення до людей на підставі їхнього молодого чи похилого віку».

Погоджуємося з Н. Печерицею, що «явище ейджизму відноситься до негативного стереотипу, що поширює викривлені уявлення, негативні емоції, переконання молоді щодо людей похилого віку, які поступово переростають у дискримінаційні дії» [27].

У контексті нашого дослідження під поняттям *«ейджизм у медіа»* розуміємо подання інформації в засобах масової інформації щодо людей похилого віку в негативному ключі.

М. Єкімова виокремила різні види ейджизму, а саме:

- адултизм (від англ. adultism) – прихильність до дорослих на противагу дітям, молоді, до яких не ставляться, як до дорослих;
- джейнізм (від англ. jeunism) – дискримінація людей похилого віку на користь молоді;
- ювенальний ейджизм (juvenile ageism) – інституціональна дискримінація неповнолітніх, коли соціальні системи ігнорують інтереси дітей;
- едалтоцентризм (від англ. adultcentricism) – перебільшений егоцентризм дорослих;
- адултократія (від англ. adultocracy) – домінування дорослих над молодими людьми;
- геронтократія (від англ. gerontocracy) – форма олігархічного правління, в якій править лідер, що значно старший більшості дорослого населення [18, с. 219].

В Україні більше третини населення – люди пенсійного віку. «Згідно з цифрами [ДССУ](#), 22,9% громадян України можна зарахувати до категорії 60+. Гендерний розподіл становить 14,7% жінок та 8,2% чоловіків. Незважаючи на значну кількість населення старшого віку, новин про і для «осіб 60+» не так багато. На них припадає лише 1,75% загальної кількості новин у провідних українських онлайн-медіа» [35]. Наочно результати моніторингу, проведеного ГО «Інститут масової інформації» у 18 загальнонаціональних онлайн-медіа в березні 2020 року подано в *додатку В*.

Відтак, ейджизм як проблема дискримінації людей похилого віку в медіа потребує уваги суспільства у її вирішенні.

1.3. Міжнародні та українські нормативно-правові акти щодо протидії дискримінації літніх людей

Для захисту прав і свобод людини Україна проводить чимало реформ. Відповідні органи державної влади та органи місцевого самоврядування, використовуючи сукупність наявних легітимних правових засобів, намагаються попередити та протидіяти дискримінації людей за віковою категорією.

Інтереси літніх людей відображені в основних нормативних актах міжнародного права, які ратифіковані Україною, а саме: Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод, Європейська соціальна хартія (переглянута), Європейська соціальна хартія та ін.

Питання соціального захисту людей похилого віку відображені в Конституції України, а також у законах: «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»[3], «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» [1], «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» [4] та ін.

11 січня 2018 року український Уряд затвердив «Стратегію державної політики з питань здорового і активного довголіття населення на період до 2022 року» [9], метою якої є забезпечення досягнення адаптованих для України Цілей сталого розвитку, схвалених лідерами країн на засіданні Генеральної асамблеї ООН у вересні 2015 року, створення сприятливих умов для здорового та активного довголіття, забезпечення адаптації суспільних інститутів до подальшого демографічного старіння та розбудови суспільства рівних можливостей.

Для досягнення цілей Стратегії 26 вересня 2018 року прийнято розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з

реалізації Стратегії державної політики з питань здорового та активного довголіття населення на період до 2022 року» (надалі *Стратегія*).

В аспекті нашого дослідження цікавими в Стратегії є третє завдання («Створення середовища, сприятливого для громадян похилого віку»), яке передбачає зокрема й розроблення інформаційних матеріалів з питання характеру старіння населення, пов'язаних із ним викликів і потенційних можливостей та необхідності пристосування до демографічних змін для громадян похилого віку.

Наприклад, восени 2019 року в Києві на Річковому вокзалі в арт-просторі Бухта було відкрито фото-виставку проти ейджизму «Я не боюся старіти» в рамках соціального антидискримінаційного проекту #забутипровік від «1+1 media».

Відповідно до Стратегії при всіх міських, районних, районних у містах радах, радах об'єднаних територіальних громад утворено комісії із захисту прав та інтересів громадян похилого віку. Тому ми направили запит на отримання публічної інформації до Одеської міської ради, щоб уточнити чи були звернення до створених комісій та які заходи проведені на регіональному рівні Одеською міською радою для громадян похилого віку з питання запобігання та протидії дискримінації (за віком). Із відповіддю можна ознайомитись у *додатку Б*.

Політика України стосовно запобігання та протидії дискримінації передбачає:

- недопущення дискримінації;
- застосування позитивних дій;

- створення умов для своєчасного виявлення фактів дискримінації та забезпечення ефективного захисту осіб та/або груп осіб, які постраждали від дискримінації;
- виховання і пропаганду серед населення України поваги до осіб незалежно від їх певних ознак, поширення просвітницької діяльності у цій сфері [3].

Погоджуючись з Р. Кошель, вважаємо, що основною проблемою протидії дискримінації в Україні є «відсутність регламентованої відповідальності за вчинення дискримінаційних дій, тоді як більшість важливих норм, які стосуються протидії вікової дискримінації, є досить декларативними» [21, с. 698].

Реалії свідчать про неефективність захисту й охорони своїх суб'єктивних та об'єктивних прав особами, що постраждали від утисків та дискримінації. Це означає декларативний характер наведених норм. «Понад три століття на українських землях діє де-юре принцип заборони дискримінації, однак де-факто Україна перебуває на етапі пошуку шляхів втілення декларованих принципів» [34, с. 64].

Дискримінація є масовою проблемою: вона не оминає жодної країни світу й жодної соціальної групи, а результати боротьби з нею залежать від кожного з нас та наших дій. Не тільки міжнародні заходи, а й привернення уваги аудиторії до проблеми за допомогою наукових праць і публікацій в медіа, може неабияк допомогти її остаточному позбавленню. На основі отриманої інформації та аналізу життєвих випадків можемо зробити висновок, що кількість і якість методів запобігання дискримінації в Україні не є задовільним і знаходиться лише на стадії осмислення. Не дивлячись на узаконену заборону дискримінації, народові все ще потрібен час на усвідомлення масштабності ситуації й готовності докласти всіх зусиль для її вирішення.

РОЗДІЛ 2

МЕДІПРЕДСТАВЛЕННЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ ТА ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ЕЙДЖИЗМУ

2.1. Представлення людей похилого віку в українських ЗМІ

У процесі написання наукової роботи було проведено контент-аналіз матеріалів українських онлайн-медіа за 2020 рік, які висвітлювали теми, у яких йшлося про літніх людей. Обсяг вибірки становив 296 матеріалів з 01.01.2020 по 01.01.2021рр. шляхом розширеного комп'ютерного пошуку за ключовими словами «новини літні люди», «новини особи похилого віку», «новини пенсіонер_ка» та ін. Найбільше статей ейджистського характеру було виявлено на сайтах depo.ua, Korrespondent.net, znaj.ua, zik.ua, unian.ua та ін.

Результати дослідження надали нам можливість виокремити *найпоширеніші помилки*: неправильна номінація; поширення ейджизму щодо людей похилого віку; виокремлення людей похилого віку від інших громадян України; узагальнення всіх людей похилого віку щодо політичних поглядів, дій, уподобань тощо.

Найчастотнішою помилкою у медіаматеріалах є неправильна номінація, адже некоректна термінологія сприяє ейджизму. Наприклад, в офіційно зареєстрованому ЗМІ ІА «Львівський портал» у матеріалі про різні вікові групи на виборах до Львівської міської ради журналістка С. Головіна написала заголовок «[За кого голосували на виборах до Львівської міськради пенсіонери і молодь](#)».

Подання інформації про соціальні пільги людям похилого віку фокусують увагу на сприйнятті їх як незахищеної частини суспільства («[Виплата «карантинної тисячі»: як держава може допомогти пенсіонерам](#)»).

Також демонстрація неаргументованого акцентування на віковій групі, наприклад, у матеріалі з сайту міста Дніпро під заголовком [«В больниці ім. Мечникова дедушки победили COVID»](#), яке поширили інші медіа. Використання слова «*дедушка*» є виправданим лише відповідно до родинних стосунків щодо онуків, а в зазначеному контексті воно має ейджистське спрямування.

Наступною і не менш поширеною помилкою ми виокремили «поширення ейджизму щодо людей похилого віку».

Так, у матеріалі А. Волкова, журналіста видання «Znaj.ua» невинувато до сутності самої новини використано слово «пенсіонер» у заголовку [«Пенсіонер Петросян дуже напружився в розпал коронавірусу і показав інтимну «желешку» - «Розслабон»](#).

Відокремлення людей похилого віку від інших громадян України також сприяє поширенню ейджизму. Наприклад, у статті від УП [«Битва поколінь. Хто, де і як голосував на виборах до ради»](#) автор зазначає: «ОПЗЖ» справедливо може вважатися найбільш «пенсіонерською» та регіональною партією». Або «Почесне друге місце серед улюблених партій українських «пенсіонерів» посідає «Батьківщина». Серед її електорату більше половини – люди старші 60 років».

Узагальнення всіх людей похилого віку щодо політичних поглядів, дій, уподобань тощо призводить до викривлення ситуації і спричиняє спотворене сприйняття ситуації і може породжувати дискримінацію. Наприклад, журналісти «Знай» писали, що «українські пенсіонери попри карантин звичним чином скупчуються у відділеннях Ощадбанку» для оплати рахунків за комунальні послуги під заголовком [«Коронавірус бабусь не зупинить - черги з пенсіонерів захопили відділення Ощадбанку»](#). Підзаголовок теж узагальнює

всіх людей похилого віку *«Помру, але комуналку заплачу – коронавірусний карантин не заважає пенсіонерам скупчуватися в Ощадбанку»*.

Узагальнивши дані медіаматеріалів з онлайн ресурсів за 2020 рік ми мали змогу виокремити найбільш поширені фрейми ейджизму щодо людей похилого віку, які охоче тиражують українські ЗМІ: агресивність, бідність, жертва, неадекватність, егоїзм, скупість.

Проілюструємо сформульовані вище фрейми ейджизму щодо людей похилого віку (з гіперпосиланнями):

1) агресивність

- [На Львівщині агресивний пенсіонер з пістолету поранив охоронця медичного закладу](#) / «Магнолія ТВ»;
- [В Одеській області пенсіонер зарубав колишню дружину сокирою](#) / «Уніан»;
- [Забив до смерті та пошматував знайомого: у Черкасах за вбивство затримали 76-річного пенсіонера](#) / «News24.ua»;
- [На сумщині пенсіонерка отримала сім років за те, що вбила свого чоловіка каструлею](#) / «Odindoma.sumy»
- [Під Харковом розлючена пенсіонерка насадила копа на вила: «Мене обмовили!»](#) / «Kharkiv.znaj.ua» та ін.

2) бідність

- [Пенсіонерка з відчаю вкрала з магазину солодоші та машинку для стрижки](#) / «WN.if.ua»;
- [Суд оштрафував пенсіонера, який вкрав продукти в супермаркеті Нововолинська](#) / «Буг»;
- [80% пенсіонерів в Україні живуть за межею монетарної бідності – омбудсмен](#) / «Економічна правда»;

- [З 2021 року самотнім пенсіонерам, віком від 80 років виплачуватимуть надбавку до пенсії](#) / «Варіанти. Львів»;
- [Зеленський розбив мрії українських пенсіонерів: не чекайте](#) / «ukrainci.com.ua» та ін.

3) *жертва*

- [Пенсіонерка звинувачує водія маршрутки у Запоріжжі в тому, що він її скалічив](#);
- [Засуджено мешканця Кам'янецьчини за побиття пенсіонера](#) / «3849.com.ua»;
- [Під Харковом двоє грабіжників вбили пенсіонера після тортур](#) / «Уніан»;
- [У Краматорську пенсіонерка відділа шахраю понад 50 000 гривень](#) / «Kramatorskpost»;
- [У Рівному рятувальники визволи пенсіонера із ванної кімнати](#) / «ITV MEDIA GROUP» та ін.

4) *неадекватність*

- [На Полтавщині пенсіонер жорстоко зґвалтував 8-річну онуку](#);
- [У Сумській області п'яний пенсіонер викрав з магазину новий мопед](#) / «Корреспондент.net»;
- [Дебош у Дніпрі: чоловік кидався консервацією, пошкодив авто швидкої і намагався спалити балкон сусіда](#) / «ТСН»;
- [У Дніпрі раніше судимий пенсіонер з ножем кидався на дітей](#) / «Уніан»;
- [У метро Києва пенсіонер напав на школяра: порвав книгу і розбив окуляри](#) / «РБК» та ін.

5) *егоїзм*

- [Учителька з Рівненщини відмовляється носити маску навіть після штрафу у 17 тисяч гривень;](#)
- [«У Китаї б до стінки поставили!» – у франківському автобусі пасажирку зі скандалом змусили одягти маску / «Репортер»;](#)
- [У Харкові пенсіонерка молотком розбиває камери спостереження / «Корреспондент.net»;](#)
- [На Чернігівщині пенсіонер навмисно влаштував вибух у квартирі / «Надзвичайні новини»](#)
- [Не поступилися місцем: розлючена пенсіонерка встромила в пасажир шило / «Politeka» та ін.](#)

Наочно узагальнені дані найбільш поширених фреймів у медіаматеріалах ЗМІ щодо людей похилого віку подано у вигляді гістаграми на Рис.1 «Кількісні показники фреймів».

Рис.1 «Кількісні показники фреймів»

Найбільший відсоток ейджизмів щодо людей похилого віку, які охоче тиражують українські ЗМІ займає фрейм «неадекватність» (31%), фреймом «жертва» охоплено 29,7%.

Немалу частину медіаматеріалів стосовно літніх людей охоплює фрейм «агресивність» (27,7%). Фіксуємо також «егоїзм» (5,1%), «бідність» (4,7%) і подекуди «скупість» (1%).

Фрейми «неадекватність», «агресивність» і «жертва» у медіаматеріалах знаходяться майже на одному рівні з різницею кожен на 2%. Це означає, що саме ці фрейми в період із 01.01.20 по 01.01.21 переважають у нашому суспільстві і становлять пряму загрозу. У 2% цих випадків автори вдавалися до оцінної, та, зокрема, негативно забарвленої лексики. Наприклад, фрейм «неадекватність» щодо літнього чоловіка зі Львова простежується на сайті «Znaj.ua» у матеріалі із заголовком [«Львівські пенсіонери «забомбили» яблуками матусь з візочками: «Регочуть і кидають з балкона»](#), а самого чоловіка називають «дебоширом».

На сайті ІА «Українські новини» простежується фрейм «агресивність» в інформації щодо порушення людьми похилого віку маскового режиму в київському метрополітені у статті [«А нам вже все одно!». Пенсіонери частіше за інших порушують масковий режим в київському метро»](#). Зокрема повідомляється, що *«літні люди часто їдять бутерброди і насіння, п'ють воду і навіть приймають ліки. При цьому вони знімають маски. А якщо сторонні роблять зауваження, реагують не завжди адекватно. Від них можна почути і різке обурення, і навіть нецензурну лайку»*. Або, наприклад, на сайті Корреспондент.net. подано інформацію під заголовком [«У Києві пенсіонери штурмували банк, щоб заплатити за комуналку»](#), а в тексті зазначено, що *«Зокрема платники вишикувалися в чергу під відділенням на Вишгородській, дехто – у медичних масках»*.

Зауважимо, що такі матеріали українських медіа створюють нетерпимість та упередження в читачів, що впливає на якість життя пригніченої групи.

З огляду на те, що багато матеріалів висвітлюють людей похилого віку у ролі порушників та злодіїв, ми вирішили уточнити та порівняти кількість людей віком «до» та «після» 60 років, які притягувалися до адміністративної та кримінальної відповідальності. Для цього звернулися із запитом на отримання інформації до Офісу генерального прокурора. Так, зазначені відомості узагальнюються у звітності за формою №2 «Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення на підставі даних, внесених до Єдиного реєстру досудових розслідувань» (додаток А). Аналізуючи дані, представлені в таблиці додатку А (продовження), ми мали можливість встановити, що за 2020 рік зафіксовано 126110 осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, з яких 3,8% особи 60+.

Отже, аналіз новин українських ЗМІ щодо дискримінації людей похилого віку за 2020 рік надав нам можливість виокремити найпоширеніші помилки та стверджувати, що найбільший відсоток ейджизму щодо людей похилого віку, які тиражують українські ЗМІ, займає фрейм «неадекватність». Трансльовані в ЗМІ стереотипи формують викривлені уявлення, негативні емоції, переконання населення щодо людей похилого віку, які поступово переростають у дискримінаційні дії.

2.2. ЗМІ як інструмент подолання проблеми ейджизму

О. Березіна [15] провела опитування, у якому респондентам було поставлено єдине запитання: «Чи відчували Ви негативне (пасивне або агресивне) ставлення з боку оточуючих через свій вік: обмеження трудових, громадянських, юридичних прав; образливі висловлення; байдуже ставлення; відмову в допомозі та ін.»? У анкетуванні взяли участь 144 особи: 68 чоловіків

й 76 жінок у віці від 55 до 92 років. «Позитивно на поставлене запитання відповіли 94,5% опитаних (47,2% чоловіків й 52,8% жінок). При цьому 40,3% респондентів визнали, що часто відчувають негативне відношення з боку оточуючих (55,2% чоловіків й 44,8% жінок), іноді або рідко - 54,2% від загальної кількості всіх опитаних (41,0% чоловіків й 59,0% жінок) і тільки 5,6% людей відзначили, що ніколи не стикалися із проявами стосовно себе дискримінації за віком» [15]. Тобто більшість опитаних людей віком 55+ відчувають до себе через вік негативне ставлення.

Для виявлення особливостей ставлення населення до людей похилого віку було вирішено додатково використати *метод анкетування*, який надав змогу визначити думку великої кількості людей та кількісно обрахувати результати.

Було обрано респондентами активних користувачів соціальних мереж, оскільки відповідно до дослідження «Ставлення населення до ЗМІ та споживання різних типів медіа», виконаного соціологічною компанією InMind на замовлення міжнародної неприбуткової організації Internews, «другий рік поспіль аудиторія, в першу чергу, використовує соціальні мережі для отримання інформації» (див. Рис. 2).

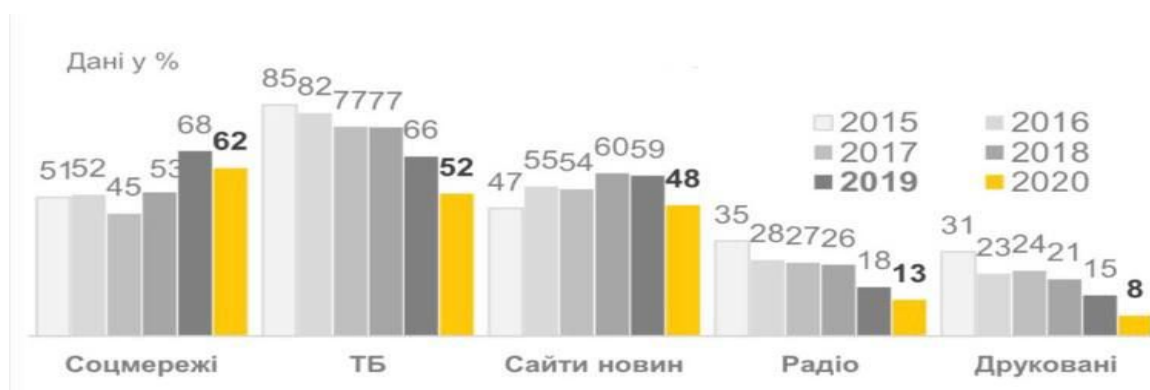

Рис. 2 «ЗМІ для отримання новин»

Так, у червні-липні 2020 року представники InMind опитали 4056 респондентів. Згідно з дослідженням 62% опитуваних користуються соціальними мережами, 52% - телебаченням, 48% використовують сайти новин, 13% - радіо та лише 8%-друковані ЗМІ [37, С. 7].

Зазначимо, що перевагою обраного методу є не лише мінімальний вплив інтерв'юера на респондента, але й його безпечність та швидкість в умовах карантинних обмежень.

У проведеному нами [анкетуванні](#) протягом вересня-грудня 2020 року в інстаграмі, а також додатково у січні 2021 року в фейсбуці, взяли участь **188 респондентів**, віком до 60 років: 74% жінок, 26% чоловіків. Географію дослідження склали такі міста України: Одеса (48%), Київ (19%), Харків (8%).

За сферою діяльності найбільший відсоток опитаних, а саме: 29,8% склали особи, які пов'язані з освітою.

На питання «Якими засобами масової інформації ви користуєтеся зазвичай?» 97% вказали інтернет. Зазначимо також, що для 31% респондентів поняття «ейджизм» було невідоме, але на власному досвіді у дискримінації щодо вікових категорій стикалися 42% респондентів. Наведемо приклади відповідей: *«елементарна неповага і грубість передусім в громадських місцях»* (в магазинах, на виставках тощо), *«в лікарнях неохоче займаються пацієнтами пенсійного віку»*, *«жінки після певного віку мають мінімальні шанси на шлюб»*, *«не можу влаштуватися на роботу, оскільки встановлюються вікові обмеження»*, *«у медіа популяризують здебільшого жінок у віці лише таких, які зберігають модельні пропорції (90х60х90)»* та ін.

Для виявлення особливостей ставлення до людей похилого віку під час анкетування просили респондентів вказати ознаки вікової категорії «старість». Здебільшого були відповіді, пов'язані з категоріями «досвід», «мудрість», «розсудливість», «доброта» та ін. Водночас варто зазначити, що були відповіді, які вказували на такі ознаки: «погіршення здоров'я та розумових здібностей», «відсутністю бажання розвиватися», «поганий зовнішній вигляд», «песимізм», «відсутність критичного мислення» тощо.

Доцільно зазначити, що 86% опитаних вважає, що на сучасному етапі існує проблема дискримінації за віком та потребує уваги суспільства у її вирішенні.

На питання «Які заходи, на вашу думку, має вжити непересічний громадянин для подолання ейджизму?» ми отримали такі відповіді: *«Змінити власні переконання, якщо вони дискримінуючі, або якщо це не так, намагатися впливати на інших», «Почати з себе. Менше демонструвати упередженість щодо віку» та ін.*

За результатами опитування щодо поширення в медіа дискримінації більшість опитаних респондентів (86%) вважають, що медіа ще більше поширюють дискримінацію.

Таким чином, медіа не лише мало займаються просвітництвом стосовно теми старіння для запобігання ейджизму, а й самі стають джерелом дискримінації.

2.3. Шляхи подолання проявів ейджизму в масмедіа

Як було зазначено в першому розділі (підрозділі 1.3) відповідно до «Стратегії державної політики з питань здорового і активного довголіття населення на період до 2022 року», яка передбачає популяризацію в суспільстві ідеї взаємної відповідальності поколінь, на нашу думку саме медіа належить першочергова роль «формування позитивного ставлення до похилого та старечого віку, проведення інформаційно-просвітницької роботи, спрямованої на роз'яснення об'єктивного характеру старіння населення, пов'язаних із ним викликів і потенційних можливостей та необхідності пристосування до демографічних змін» [9].

Однак «в Україні проблеми людей похилого віку вирішуються державою не в повному масштабі і непослідовно <...> на жаль, часто в реальному житті проблеми літніх людей залишаються непоміченими суспільством або вирішуються за формальними ознаками» [22].

Ми погоджуємося М. Окаринським, що з дискримінацією можна і потрібно боротися, а саме:

- «відкрито розповідати про ситуації дискримінації, що сталися з вами, вашими друзями та підтримувати жертв дискримінації. Іноді люди можуть дискримінувати несвідомо, тому проста розмова та роз'яснення можуть допомогти виправити ситуацію та запобігти дискримінації.

- звернутися до суду. Дискримінацію можна і потрібно оскаржувати в суді.

- звернутися до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Це найпростіший та найшвидший спосіб оскарження дискримінації, адже саме Уповноважений здійснює контроль за додержанням конституційних прав та свободи людини і громадянина в Україні» [26, с. 124].

Для подолання ейджизму в медіа стосовно людей похилого віку, на нашу думку, ЗМІ мають дотримуватися принципу недискримінації, який ми вбачаємо у трьох компонентах:

- 1) поважати гідність кожної людини (висвітлювати матеріали, дотримуючись журналістських стандартів);
- 2) привертати увагу суспільства до проблем дискримінації (донесення ідей та проблем через журналістські матеріали);
- 3) писати не лише про проблему, а пропонувати шляхи її вирішення (позитивна історія вирішення ситуації).

Крім того, для об'єктивного висвітлення інформації про людей похилого віку журналіст має *володіти термінологією та уникати табу-лексем*. Наприклад, слово «пенсіонер_ка» в матеріалах використовувати недоречно, оскільки людина може бути пенсійного віку, але і далі займається трудовою діяльністю. Також не завжди доречні можуть бути слова «дід/дідусь», «бабця/бабуся», адже «вживання цих слів радше є описом родинних зв'язків, а в деяких людей може не бути сім'ї або ж онуків» [35].

Регіональні виданням, на наш погляд, мають більше висвітлювати діяльність органів місцевого самоврядування, які все ж подекуди намагаються створювати сприятливі умови для людей похилого віку на регіональному рівні.

Таким чином, під час висвітлення тематики людей похилого віку основним критерієм і ціннісною характеристикою, якою повинні керуватися журналісти першочергово мають виступати права людини, закріплені в міжнародних актах і нормах українського законодавства.

ВИСНОВКИ

Зважаючи на актуальність дослідження, ступінь розробки зазначеної наукової проблеми, поставлену мету та виконані завдання, узагальнимо наші результати.

Відповідно до першого завдання з'ясовано, що термін «дискримінація» це будь-яка форма підпорядкування або негативного ставлення до окремих осіб або груп, заснована на характеристиках, що не є сприйнятними.

Встановлено, що в Кримінальному кодексі України разом із терміном «дискримінація» використано термін «нетерпимість» як неготовність приймати поведінку та переконання, які відрізняються від власних. Крім того, розглянуто форми, основні ознаки та види дискримінації.

Згідно з другим завданням встановлено, що ейджизм проявляється у готовності адекватно сприймати лише тих людей, які відповідають заздалегідь визначеному критерію віку. Вона є наслідком трансльованих ЗМІ стереотипів, які формують викривлені уявлення населення щодо людей похилого віку. Крім того, конкретизовано поняття «ейджизм у медіа» як подання інформації в засобах масової інформації щодо людей похилого віку в негативному ключі.

Реалізація третього завдання уможливило розуміння позиції нашої держави щодо проблеми дискримінації людей похилого віку. Розглянуті закони, стратегії, принципи з цього питання знаходяться лише на етапі формулювання, а основною проблемою протидії дискримінації в Україні є відсутність регламентованої відповідальності за вчинення дискримінаційних дій.

Відповідно до четвертого завдання було проаналізовано українські медіаматеріали за 2020 рік, що дозволило виокремити найпоширеніші помилки щодо висвітлення тем про літніх людей, а саме: неправильна номінація; поширення ейджизму щодо людей похилого віку; виокремлення людей похилого віку з-поміж інших громадян України; узагальнення всіх людей похилого віку щодо політичних поглядів, дій, уподобань тощо.

Крім того, виділено найпоширеніші фрейми ейджизму та встановлено, що домінантним є фрейм «неадекватність», який може формувати негативне та упереджене ставлення населення до людей похилого віку.

На підставі п'ятого завдання було проведено протягом вересня-грудня 2020 року в інстаграмі, а також додатково у січні 2021 року в фейсбуці анкетування, у якому взяли участь 188 респондентів. Результати опитування дали змогу з'ясувати та проаналізувати ставлення населення до людей похилого віку. Виявилося, що більшість опитаних респондентів вважають медіа джерелом поширення дискримінації.

Шостим завданням було розроблення рекомендацій для подолання ейджизму в медіа щодо людей похилого віку, які ми вбачаємо у дотриманні принципу недискримінації. Означений принцип має обов'язково ґрунтуватися на таких компонентах, як повага до гідності кожної людини (дотримання журналістських стандартів); привернення уваги суспільства до проблем дискримінації (донесення ідей та проблем через журналістські матеріали); писати не лише про проблему, а пропонувати шляхи її вирішення (історія вирішення ситуації).

Отже, виконання запропонованих рекомендацій надасть змогу медіа формувати позитивне та неупереджене ставлення населення до людей похилого віку, а основним принципом, яким повинні керуватися журналісти першочергово мають виступати права людини, закріплені в міжнародних та українських нормативно-правових актах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю. Закон України від 18 травня 2004 року No 1721-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1727-15#Text> (дата звернення: 05.10.2020).

2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Закон України від 09 червня 2003 року No 1058-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 06.10.2020).

3. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 13 травня 2014 року No 1263-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення: 05.10.2020).

4. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні : Закон України від 16 грудня 1993 року No 3721-XIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12> (дата звернення: 05.10.2020).

5 Recommendation No. R (97) 21 of the Committee of Ministers to member states on the media and the promotion of a culture of tolerance adopted on 30 October 1997 [Electronic resource] / Council of Europe. – Access mode: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680645b44>

6. Європейська соціальна хартія (переглянута) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_062. (дата звернення: 12.09.2020).

7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 10.10.2020).

8. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії державної політики з питань здорового та активного довголіття населення на період до 2022 року: Розпорядження КМУ від 26 вересня 2018 р. № 688-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2018-p#Text> (дата звернення: 05.10.2020).

9. Про схвалення Стратегії державної політики з питань здорового та активного довголіття населення на період до 2022 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/10-2018-%D1%80> (дата звернення: 05.10.2020).

10. Amnesty International Ukraine) ВР : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://amnesty.org.ua/materiali/materialikampaniyi/shho-take-diskriminatsiya/> (дата звернення: 12.10.2020).

11. Афанасьєва М., Стоянов М. Дискримінація за ознакою зовнішності // Юридичний вісник. – 2019. – №. 2. – С. 49-52.

12. Бабіч-Касьяненко К. В. Відображення міжнародного принципу заборони дискримінації осіб з інвалідністю у законодавстві України // Міжнародний науковий журнал Інтернаука. Серія: Юридичні науки. – 2018. – №. 4. – С. 39-45.

13. Біскуп В.С. Ейджизм як соціальна проблема та шляхи її подолання // Вісник Черкаського університету. Сер. Педагогічні науки – 2008. № 121. – С. 38-42. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/Факультет%20Юридичний/Каф%20соц%20роб/Біскуп%20В.С/Ейджизм%20як%20соціальна%20проблема%20та%20шляхи%20її%20подолання.pdf (дата звернення 10.09.2020).

14. Багній М.С., Коваль О.Я. Збірка. Захист прав людей поважного віку: успішні історії / Громадська організація «Суспільство і право». – Львів, 2019. – 44 с.

15. Березіна О.О. Ейджизм у суспільстві: проблеми пізнього віку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.newlearning.org.ua/sites/default/files/praci/zbirnyk-2008/1.htm> (дата звернення: 05.10.2020).

16. Вишновецька С. В., Пінчук О. Б. Проблема недопущення дискримінації в трудових відносинах // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2015. – №. 1. – С. 81-85.

17. Дида М. М. Поняття дискримінації: види та особливості // ВВК 87. – 2019. – С. 41-47.

18. Єкімова М. О. Проблема визначення поняття ейджизм у сучасній соціології // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2014. – №. 4. – С. 217-224.

19. Іванова О, Мойсеєва О., Стеблина Н. Місцева преса: посібник для ЗМІ. Як регіональним журналістам працювати за часів нових медіа та кризи демократії. / Під ред. О. Іванової. — Київ: ТОВ «Бізнесполіграф», 2019. — 232 с.

20. Кулеба Д. Війна за реальність: як перемогти у світі фейків, правд і спільнот. – Київ: Книголав, 2019. – 384с.

21. Кошель Р. П. Трудова дискримінація за віком // Молодий вчений. – 2018. – №. 4 (2). – С. 696-699.

22. Крентовська О. Глобальна соціальна політика і міжнародне співробітництво щодо питань старіння населення // Демократичне врядування. Науковий вісник. – 2009. – Вип. – 2009. – Т. 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik4/fail/+Krentovska.pdf (дата звернення: 06.09.2020).

23. Запобігання дискримінації в Україні в контексті європейської інтеграції : монографія / Кресіна І.О. (керівниця авт. кол.), Вітман К.М., Горбатенко В.П. та ін. – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2015. – 384 с.

24. Мандель Р. Я. Дискримінація: поняття, ознаки // Право і суспільство. – 2016. – №. 6 (2). – С. 20-24.

25. Мороз О. Нація овочів? Яка інформація змінює мислення і поведінку українців / Оксана Мороз. – Київ : Yakaboo Publishing, 2020. – 288 с.
26. Окаринський М. Дискримінація в Україні. – 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34347/1/121.pdf> (дата звернення: 12.09.2020).
27. Печериця Н.М. Ейджизм студентської молоді та соціально-педагогічні напрями його подолання // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2018. – № 2 – С. 217-220.
28. Пфлюгер А. В. Толерантність як перцептивна готовність особистості //Актуальні проблеми психології. – 2015. – №. 6, Вип. 10. – С. 122-130.
29. Рослінг Г., Рослінг У., Рослінг-Рьоннлюд А. Фактологія. 10 хибних уявлень про світ, і чому все набагато краще, ніж ми думаємо/ пер. з англ. Ірина Ємельянова. – К. : Наш формат, 2019. – 320с.
30. Сахарук І. С. Теоретико-правові підходи до визначення поняття дискримінація у сфері праці //Соціальне право. – 2017. – №. 1. – С. 45-54.
31. Сейко Н. А. Ейджизм (ageism) //Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект:[колективна монографія]/кол. авт., за заг. ред. проф. НА Сейко; відп. ред. НП Павлик. – 2014.
32. Симонова О. М., Бобок І. І. Дискримінація за національними ознаками в мережі інтернет // Інформатика та математичні методи в моделюванні. – 2018. – №. 8, № 3. – С. 245-255.
33. Черненко Г.А. Мовний аспект ейджизму : про дискримінаційний ціннісний концепт. Неповага до молодших. Вісник Черкаського університету, випуск 169. – 2009. С.199-203.
34. Чижев Д. А. Принцип рівності та захист від дискримінації у трудових відносинах // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – No 2. – 2019. – С. 62-64. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://apnl.dnu.in.ua/2_2019/16.pdf (дата звернення 20.11.2020).

35. Дід, бабця, пенсіонери або ж люди старшого віку: що пишуть медіа про людей 60+ (оновлено). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://imi.org.ua/monitorings/did-babtsya-pensionery-abo-zh-lyudy-starshogo-viku-s-hho-pyshut-media-pro-lyudej-60-i32410> (дата звернення 10.09.2020).
36. Словник гендерних термінів. Ейджизм Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://a-z-gender.net/ua/ejdzhizm.html> (дата звернення 20.09.2020).
37. Ставлення населення до ЗМІ та споживання різних типів медіа у 2020р // Опитування USAID – Internews [Електронний ресурс] / Текст. і граф. дані. – URL: <https://internews.in.ua/wp-content/uploads/2020/10/2020-Media-Consumption-Survey-FULL-FIN-Ukr-1.pdf> (дата звернення 16.11.2020).
38. Янковець І. Поняття гендерної дискримінації в історико-правовій ретроспективі //Jurnalul juridic national: teorie și practică. – 2019. – Т. 38. – №. 4. – С. 48-52.

АНОТАЦІЯ

Актуальність теми дослідження. Дискримінація є одним із найбільш серйозних і поширених порушень прав людини в сучасному світі. Багато людей зазнають жорстокого поводження та стають жертвами насильства лише через те, що відрізняються кольором шкіри, національністю, мовою, релігією, політичними поглядами, сімейним або майновим станом, віком тощо. Рівне ставлення до всіх є не тільки виявом толерантності, а й здоровим глуздом і звичайною ввічливістю.

Проте в Україні проблема дискримінації залишається на поверхні. Люди, які зазнали утисків, вкрай рідко розповідають про це, а представники влади применшують масштаби цієї проблеми, деінде заперечуючи її існування, а медіа або ж по-лицарськи викривають її, або ж ще більше роздмухують. Саме цей момент і привертає дослідницьку увагу та потребує наукової актуалізації, зокрема щодо ейджизму.

Метою наукової роботи є аналіз проявів дискримінації людей похилого віку в медіа, з'ясування чинників ейджизму та шляхів його подолання засобами масової комунікації.

Завдання наукової роботи: з'ясувати обсяги поняття дискримінація; розкрити специфіку ейджизму в медіа; вивчити міжнародні та українські нормативно-правові акти щодо протидії дискримінації людей похилого віку; проаналізувати контент українських ЗМІ на предмет дискримінації людей похилого віку за 2020 рік; виявити ставлення населення до людей похилого віку; надати рекомендації та вказати шляхи подолання проявів ейджизму в медіа.

Методи дослідження: термінологічний аналіз, контент-аналіз, метод класифікації та порівняння, анкетування.

Загальна характеристика. Наукова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг наукової роботи становить 41 сторінку, у роботі 2 рисунки, список використаних джерел на п'яти сторінках з 38 найменувань.

До роботи додаються 2 тез доповідей (з сертифікатами, що підтверджують участь у конференціях), акт про впровадження результатів наукового дослідження ТОВ «Телерадіокомпанія «Круг».

Ключові слова: *дискримінація, нетерпимість, ейджизм, ейджизм у медіа.*

ДОДАТКИ

Додаток А

Сб. Офіс Ген. прокурора № 273-42/Вен. 21

від _____

Ваш запит, який надійшов з Національної поліції України, щодо надання інформації про кількість осіб віком до, а також після 60 років, які притягувались до адміністративної та кримінальної відповідальності у 2020 році, розглянуто в межах компетенції.

Роз'яснюємо, що відповідно до статті 1 Закону України від 13.01.2011 № 2939-VI «Про доступ до публічної інформації» публічною є відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом.

Відтак, визначальним для публічної інформації є те, що вона повинна бути заздалегідь готовим, зафіксованим продуктом, отриманим або створеним суб'єктом владних повноважень у процесі виконання своїх обов'язків.

Повідомляємо, що відомості про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, узагальнюються у звітності за формою № 2 «Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення», що формується за регіоном вчинення щомісячно з наростаючим підсумком з початку звітної періоду (року) на підставі даних, внесених до Єдиного реєстру досудових розслідувань користувачами інформаційної системи, у розрізі окремих статей та розділів Кримінального кодексу України.

З огляду на викладене надсилаємо дані про кількість осіб, які притягнуті у 2020 році до кримінальної відповідальності у віці до, а також після 60 років, відповідно до форми № 2 «Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення».

Додаток: на 1 арк.

Начальник відділу розгляду
запитів на публічну інформацію

М. Бурдейна

**Відомості
щодо виявлених осіб, які вчинили кримінальні
правопорушення упродовж 2020 року**

Виявлено осіб, які вчинили кримінальні правопорушення		126 110
з них	до 14 років	235
	14-15 років	1 158
	16-17 років	2 431
	18-28 років	34 002
	29-39 років	46 958
	40-54 років	31 821
	55-59 років	4 699
	60 років і більше	4 806

* з урахуванням відомостей про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення у минулих роках

ОДЕСЬКА МІСЬКА РАДА
ДЕПАРТАМЕНТ ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

вул. Косовська, 2Д, м. Одеса, 65022, тел.: (048) 705-10-90
E-mail: dprsp@dprsp.odr.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 36290160

15.01.21 № 307-1925-016
на № _____ від _____

Шановна _____

Ваш запит на публічну інформацію, зареєстрований 11.01.2021 р. за № ЗПІ-13, розглянуто департаментом праці та соціальної політики Одеської міської ради.

Звернення громадян з питань дискримінації (кривди) осіб похилого віку за ознакою статі, за віком тощо, не надходили.

Протягом 2020 року з метою забезпечення здоров'я та благополуччя громадян похилого віку, створення середовища, сприятливого для активного довголіття таких громадян, створення системи захисту громадян похилого віку, підвищення їх освітнього рівня, навчання, обізнаності тощо продовжувалась реалізація заходів в рамках «Університету третього віку». В територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг) навчання проводилось на факультетах: «Правознавство та соціальний захист», «Історичний», «Міжнародна і національна культура», «Психологія», «Основи комп'ютерної грамотності», «Фінансово-економічний», «Здоровий спосіб життя» тощо.

Соціально-педагогічна послуга надається у співпраці, зокрема, з Одеським інститутом Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», приватним підприємством «Одеський корпоративний комп'ютерний коледж», бібліотекою ім. І. Франка, Одеською обласною універсальною науковою бібліотекою ім. М. Грушевського, Одеською Єпархією, Центром безоплатної вторинної правової допомоги, Одеським національним медичним університетом та іншими організаціями.

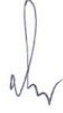
Фінансування Університету проводиться за рахунок коштів місцевого бюджету в рамках «Міської цільової програми надання соціальних послуг та інших видів допомоги незахищеним верствам населення міста Одеси на 2018-2020 роки» затвердженої рішенням Одеської міської ради від 14.12.2017р. № 2742-VII.

Крім цього, в територіальних центрах працюють «Мобільні соціальні

офіси» для надання юридичних послуг (консультацій) підопічним з питань діючого законодавства, захисту прав та інтересів осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах.

З повагою

Директор департаменту

О.П. Китайська

З пропозиціями та зауваженнями звертайтеся, будь ласка, до «Єдиного центру звернень громадян»

Кучинська 705-19-86

Результати моніторингу (ГО «Інститут масової інформації»)

